

سلامت روانی و عزت‌نفس دانشجویان سال اول، سوم، چهارم و آخر پزشکی

سینا خواجه جهرمی¹، حسن فرهی²، نیما نظری، ربابه دل آذر

مقدمه

در چند دهه گذشته علوم روانی و رفتاری از توجه غالب به آسیب شناسی و اختلالات روانی به سمت موضوعات مربوط به ارتقا سلامت روانی تغییر جهت داده است. با این دگرگونی در توجه روزافزون به ارتقا سلامت روانی، مفاهیمی از قبیل انعطاف‌پذیری، عوامل حفاظتی، مقابله، مهارت‌های زندگی، تسلط، سخت‌رویی یا طاقتمندی، اقتدار، کفایت یا تبحر اجتماعی، عزت‌نفس و رضایت به اصطلاح‌هایی معمول در واژگان علوم روانی و رفتاری تبدیل شده‌اند. عرضه این مفاهیم و حجم پژوهش‌هایی که در ارتباط با هر کدام از آن‌ها صورت گرفته است ما را قادر ساخته‌اند درباره شرایط و عواملی که به پیامدهای سلامت روانی بهتر یا بدتر کمک می‌کنند اطلاعات زیادی به دست آوریم (آرینیکه، داتیلویو و فریمن، 1380). سلامت روانی با واژه بهنجاری ارتباط دارد. رویکرد سنتی طبی-روانپزشکی به نمونه بهنجاری بر مبنای ایده سلامتی می‌باشد. اکثر پزشکان بهنجاری را معادل سالم بودن تلقی کرده و سلامتی را پدیده‌ای تقریباً عمومی می‌دانند. بر این اساس، سلامت روانی به معنای فقدان آسیب شناسی روانی و برخورداری از احساس بهیستی و امنیت هیجانی می‌باشد. منظور از اصطلاح عزت‌نفس عمدتاً ارزشیابی ذهنی شخص است مبنی بر اینکه آدمی است یا ارزش یا بر عکس فردی است بد، ناشایستی یا بی‌ارزش. بنابراین، عزت‌نفس قسمت ارزشیابانه خودپنداری است، اصطلاحی که دامنه وسیع‌تری داشته و شامل باورهایی در مورد جنبه‌های نسبتاً خاص خویش (همچون توانایی موسیقی، هویت جنسی و غیره) به علاوه همه ارزشیابی‌هایی همچون خود و حرمت نفس می‌باشد (بروین، 1376).

توجه به ارتقای سلامت روانی از اهداف اولیه و اصولی همه اجتماعات محسوب می‌گردد. از این منظر، در دهه‌های گذشته مؤلفه‌های گوناگون سلامت روانی در افشار و گروه‌های اجتماعی مختلف مورد بررسی و سنجش قرار گرفته است. قشر محصل اعم از دانش‌آموزان و دانشجویان از جمله این اقشار به شمار می‌آید. از آنجا که دانشجویان بخش مهمی از قشر جوان و نیروی کار آینده هر جامعه‌ای را به خود اختصاص می‌دهند بررسی وضعیت سلامتی آنها تقریباً همیشه مد نظر بوده است. حرفه پزشکی یکی از پر استرس‌ترین مشاغل جامعه می‌باشد و استرس و آسیب روانی ناشی از آن در پزشکان و دانشجویان پزشکی مشهود است. مطالعات بیانگر بالا بودن شیوع اختلالات روانی در دانشجویان پزشکی می‌باشد (زیویان، زیر چاپ). از سوی دیگر، برخی متغیرهای جمعیت شناختی ممکن است نحوه واکنش دانشجویان پزشکی به استرس‌های معمول دوره تحصیل را تحت تأثیر قرار دهند.

نظر به اهمیت وافر سلامت روانی و عزت‌نفس در عملکرد بهینه فرد تحقیق حاضر درصدد است تأثیر این دو مقوله را در یک سطح آغاز، دو سطح میانی و یک سطح انتهایی تحصیل در دانشگاه مورد بررسی و سنجش قرار دهد. از آنجا که اوضاع و شرایط محیطی در دوره معین فرد را به ارزیابی یا ارزیابی مجدد از خود و زندگی‌اش سوق می‌دهد دوره‌های مختلف تحصیل در دانشگاه می‌تواند تأثیر احتمالی عوامل گوناگون موجود در طی تحصیل در دانشگاه را بر سلامت روانی و عزت‌نفس نمایان سازد و از این راه پرویی بر تغییرات در میزان دو مقوله مزبور در دوره تحصیل دانشگاهی بیفکند.

روش

شرکت کنندگان: بر پایه یک پژوهش مقطعی وضعیت سلامت روانی و عزت‌نفس دانشجویان پزشکی مورد بررسی قرار گرفت. بدین منظور، یکصد و پنجاه نفر با استفاده از روش نمونه گیری اسلن از بین دانشجویان دختر و پسر سال‌های اول، سوم، چهارم و سال آخر رشته پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گیلان در سال تحصیلی 1387-1386 انتخاب شدند.

ابزار: به منظور گردآوری داده‌های مورد نیاز برای آزمون فرضیه‌های تحقیق از سه پرسشنامه سلامت عمومی GHQ-28، عزت‌نفس کوپر اسمیت و پرسشنامه مشخصات فردی استفاده گردید.

یافته‌ها

پس از انجام نمونه گیری، تعداد افرادی که دارای بیماری‌های نورولوژیکی بودند (9 نفر) و یا به بیش از 4 سؤال از 8 سؤال دروغ سنجی پرسشنامه عزت‌نفس کوپر اسمیت پاسخ بله (دروغ) داده بودند از مجموعه حذف شدند (23 نفر). در مجموع، 118 نفر در این پژوهش وارد شدند که 33 نفر در سال اول، 39 نفر در سال سوم، 18 نفر در سال چهارم و 28 نفر در سال آخر رشته پزشکی در حال تحصیل بودند. میانگین سنی افراد مورد بررسی 21/9 با انحراف معیار 2/2 بود. همچنین 53/4% افراد مؤنث و 46/6% افراد مذکر بودند. جدول مشخصات جمعیت شناختی افراد مورد مطالعه را به تفکیک سال‌های تحصیلی نشان می‌دهد.

جدول 1 مشخصات جمعیت شناختی افراد مورد مطالعه به تفکیک سال‌های تحصیلی

مشخصات جمعیت شناختی	توزیع جنسی	وضعیت تأهل	وضعیت بومی	وضعیت اسکان
افراد مورد بررسی	مذکر	مؤنث	مجرد	متأهل
دانشجویان سال اول	16	17	32	1
دانشجویان سال سوم	16	23	32	7
دانشجویان سال چهارم	11	7	17	1
دانشجویان سال آخر	12	16	22	6
تعداد کل	55	63	103	15
			76	42
			31	24
			8	9
			6	5
			11	4
			17	4
			42	24
			76	13
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26
			76	24
			42	13
			76	24
			42	26

بومی و تأثیر نزدیک بودن محل سکونت به محل تحصیل بر سلامت روانی، رضایت بالاتر از زندگی و احساس حمایت اجتماعی است. نتایج داده‌های بررسی حاضر از عدم تأثیر بومی بودن و سکونت در خوابگاه بر سلامت روان و عزت‌نفس حکایت داشتند.

در بررسی وضعیت عزت‌نفس نیز این مطلب حائز اهمیت می‌باشد که هر چهار گروه تحصیلی دارای وضعیت تقریباً مشابهی هستند. این موضوع از این منظر جالب توجه است که حاکی از عدم تأثیر عامل دوره تحصیلی بر عزت‌نفس می‌باشد و این موضوع با نتایج بدست آمده در تحقیقات مشابه متفاوت است. پژوهش حاضر نشان داد که وضعیت سلامت روانی دانشجویان رشته ی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گیلان بالاتر از نقطه ی برش قرار دارد و این معضل در دانشجویان مقاطع پایین تر بیشتر از دانشجویان مقاطع انتهایی تحصیل می‌باشد.

در نهایت، از جمله محدودیت‌های طرح حاضر تعداد پایین دانشجویان پزشکی در بعضی مقاطع تحصیلی و عدم دسترسی آنان به آن‌ها بود. در ضمن در تحقیق حاضر تأثیر عوامل اقتصادی، تحصیلی و خانوادگی بر بهداشت روانی و عزت‌نفس دانشجویان مورد بررسی قرار نگرفت که می‌تواند هدف پژوهش‌های بعدی قرار گیرد.

منابع

فرح بخش، سعید؛ غلامرضایی، سیمین؛ نیک پی، ایرج (2007). بررسی بهداشت روانی دانشجویان در رابطه با عوامل تحصیل. *اصول بهداشت روانی*، 33 و 34، 66.61.8

بخشی پور؛ رودسری، عباس؛ پیروی، حمید؛ عابدیان، احمد (2005). بررسی رابطه میان رضایت از زندگی و حمایت اجتماعی با سلامت روان در دانشجویان. *اصول بهداشت روانی*، 27 و 28، 152.145.7

مصلی نژاد لیلا، امینی مینرا (1383). بررسی ارتباط بین تحصیل و سلامت روانی در دو گروه دانشجویان سال اول و آخر دانشکده علوم پزشکی جهرم. *اصول بهداشت روانی*، 21 و 22، 71.76

حسینی، سید حمزه؛ موسوی، حسین (1383). مقایسه ی سلامت روانی دانشجویان کار آموز پزشکی و پیرا پزشکی. *علمی دانشگاه علوم پزشکی گرگان*، 13، 107.101.6

شمس علیزاده نرگس، بوالهروی جعفر، شاه محمدی داوود (1380). بررسی همه گیر شناسی اختلالات روانی در یک روستای استان تهران. *اندیشه و رفتار*، 1 و 2، 26.25

حق شناس ح، چمنی ا. و فیروز آبادی ع. (1385). مقایسه ویژگی‌های شخصیتی و سلامت روان دانش آموزان دبیرستان‌های تیزهوشان و دبیرستان‌های عادی؛ *اصول بهداشت روانی*، 29 و 30، 66.57.30.8

Lo R.A.(2002). longitudinal study of perceived level of stress, Coping and Self-esteem of undergraduate nursing student: an Australian case study. *Journal Adv Nurs*, 39, 2, 119-126.

Omigbodun, Olayinka O., Odukogbe, Akin-Tunde A., & Omigbodun Akinyinka O.(2006) Stressors and psychological symptoms in students of medicine and allied health professions in Nigeria. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 41, 5, 415-421.